

A nevelő kitüntetése

Csicsay Alajos

■ Pszichológusok vallják, hogy szinte minden sportág művelőinek szükségük van: „fizikai és pszichikai energiáik optimális mozgósítására”.

■ És egy gyermekotthoni nevelőnek? *Azért szokatlan, divatos szlogenelvé, rendhagyó kérdés ez, mert akire vonatkozik, jó értelemben, kettős életet él: a Párkányi Gyermekotthon nevelője, s emellett szenvedélyes természetjáró és sikeres hegymászó, akinek eddigi csúcsteljesítménye a Mont Blanc meghódítása volt: Hajtman Marian.*

■ A feltett kérdésre válaszolva azt kell mondanom, a mindennapi nevelő munkám semmivel sem kevesebb, fiziológiai-pszichikai energiák igénybevételét várják el tőlem, mint a Tátra és a Dolomitok csúcsainak a megmásása.

Már maga a világra jöttöm is kemény kihívás volt, tán nem annyira nekem, mint édesanyámnak, akivel a párkányi szülészetre, 1958. december harmadikának éjszakáján, zord hóvihár közepette alig bírt bedöcögni a mentő, miközben még az ajtaja is kivágódott. Hajszálon múlt, hogy nem vesztünk oda.

Nemzetiségileg vegyes családból származom. Anyukám magyar tanítónő volt, szerencsére még él és idős korban is aktívan bekapcsolódik a közéletbe, édesapám viszont súlyos betegség következtében 70 éves korában ment el közülünk. Ő szlovák nemzetiségű, megbecsült munkásember volt, Alsó Ohajról került a párkányi vasútállomásra, illetve Nánára, ahol egy szerény családi házban éltünk anyai nagymamámmal, majd a tőlem hét évvel fiatalabb Béla öcsémmel.

Mozgékony, fürge kölyök voltam, bármilyen időjárás lehetett, én szerettem kint lenni: bújócskáztunk, pilincéztünk, pityköveztünk és a kertünk alatti patakon, a Folyón indiánosdit játszottunk vagy a tisztáson fociz-

tunk. Szegény nagyanyám – többnyire ő „vigyázott” rám – nem győzött hajkurászni; hol szakadt gatyában, csuromvizesen, hol meg összetörve véresen, de ártatlan ábrázattal kerültem elő. Tehát igen jól elvoltam a magamfajta gyerekek között, csak akkor lepődtem meg, amikor édesanyám azzal állt elő, hogy beértem, most már iskolában a helyem. Ez nem volt teljesen igaz, mert az adott év legvégén születtem, a pajtásaim tőlem legkevesebb fél évvel voltak idősebbek, ráadásul még kislövésű is voltam. Minden ellenem szól, de mit tehettem mást, beletörődtem a sorsomba. Végül csak egy valami miatt aggódtam, nehogy anyám keze alá jussak, mert akkor végem. Ugyanis akkor ő a nánai kisiskolában tanított. Szerencsém lett, mert Délczeg Mária tanító néni osztályába kerültem, majd Baranyai Gabriella és Burkó Blanka tanító nénik egyengették előrehaladásomat, ami bizony nehezen, lassan döcögött, idő kellett hozzá, hogy felvegyem a kellő iramot.

Egy nem annyira kedves, mint inkább tanulságos emlék fűződik a kisliskolás koromhoz, ami jól demonstrálja az akkori hatékony nevelési praktikat. Tudniillik én nem a tanulásban, hanem a rosszkodásban jeleskedtem, olyannyira, hogy Gabi néni egyszer megelégtelt a csínyeimre és átküldött a szomszéd tanterembe anyámhoz, hogy neki referáljak, mit vittem véghez megint. Alig kezdtem el mondókámat, anyám nyúlt a favonalzóért és... Tudtam, hogy ezzel még nincs vége a fegyelmezésnek. Amikor hazajött, akkor következett az igazi haddelhadd. No, azért nem annyira, hogy csak egy kicsit is megsínylettem volna.

■ **Ez eléggé meglep engem, mert édesanyád a legjámorabb kollégáim közé tartozott, és rád mint tanulóra sem hallottam semmilyen kifogást. Sőt Forgács Mrika szlovák szakos osztályfőnököd óralátogató-**

saim alkalmával dicsérően szokott beszélni rólad.

■ Az előbbi esetet sem panaszképpen mondtam el, inkább mint korképet vázoltam fel. A felső tagozatba, miként a szavaidból is következtetni lehet rá, Párkányba jártam be, itt végeztem el a gimnáziumot is, majd nem vettem fel a főiskola testnevelésnémet szakára, ezért tanulmányaimat a Lévai Pedagógiai Szakiskola „felépítményi” tagozatán folytattam. Itt kerültem kapcsolatba először kisebb gyerekekkel, mert hát napközibe és óvodába jártunk gyakorlatokra. Itt éreztem először, hogy van vonzalmam a szakmához, és tán egy kis rátermettségem is hozzá. Elhatároztam, hogy megpróbálok elindulni e pályán. A tényleges katonai szolgálat letöltése után négy évig nevelősködtem az Udvardi Mezőgazdasági Szaktanintézet kollégiumában, majd két évig a párkányi papírgyár szaktanintézetében. Ezekben az években tanultam meg, miként lehet bánni, jó együttműködést kialakítani a serdülő fiatalokkal, amit végül is a sportos életvitelnek köszönhetek. Abban az időben az ország, így az iskolák irányítása is, nagy súlyt fektetett az ifjúság egészséges, sportos nevelésére, s én az ilyen ötletekből kifogyhatatlan voltam.

Egyszer édesanyám azzal jött hozzám – nem tudom, miért gondolta, hogy megfelelőbb munkát talált nekem –, hogy a helyi gyermekotthon az egyik megüresedett helyre férfinevelőt keres. Nem haboztam, tetszett a kihívás, így 1988 őszén a „nevelő elvtárs” megszólításomat felcseréltem Marian bácsira. A gyerekeink (értem alatta a neveltjeinket) máig így szólítanak.

■ **Sokan úgy gondolják, a gyermekotthoni nevelők munkája kis felelősséggel jár, kényelmes állás. Miért ez a nagy tévedés?**

■ Mert belülről csak azok ismerhetik az intézeteket, akik ott dolgoznak. Mi

tagadás, engem is meglepett, sőt megdöbentett az, amit mindjárt tapasztaltam. Itt szembesültem a ténnyel, mi az, hogy elhagyott gyerek, akinek senkihez sem jött létre kötődése. Itt találkoztam először bepisilő kis ovissal, renitenskedő pimasz kamaszokkal, idegrohamokkal küszködő srácokkal, bájaikat könnyedén mutogató bakfisokkal, késekkel rohangáló, keménykötésű fickókkal; roma, magyar, szlovák nemzetiségűekkel, akikben csupán egy valami volt közös, az, hogy mind lelki sérült.

Energiáimat, az apai példaképet a munkahelyemen igyekeztem érvényesíteni, holott már nekünk is volt egy kisfiunk, akinek szintén apára volt szüksége. Rengeteget vívódtam magamban, sokszor nem tudtam, mitévő legyek. Ekkor jött a nagy segítség: Farkas Anna, Hrmó Zsuzsa, Varga Júlia, Szatmári Mária, Tóth Éva, a tőlem idősebb, tapasztaltabb nevelőnők személyében, akik felnyitották a szemem, megmutatták, hogyan lehet megoldani egyes problémákat, és ha

nem azt teszem, amit kell, idő előtt ki fogok égni. Ráébredtem, hogy el kell végeznem a speciális pedagógiát. Záróvizsgám szakdolgozata a mozgásterápiáról és a sporttal való nevelésről szólt. Új napirendet, pontosabban értékrendet állítottam fel magamban, amely szerint munkahelyem feladatait kellő életerővel, éberséggel hajthatam végre; oktalan kimerültség nélkül, tartalék energiával ahhoz, hogy élvezhessem a szabadidőmet, hogy képes legyek megbirkózni az előre nem látható vészhelyzetekkel is. Az új taktikám lényege az volt, hogy ezeket a sok energia- és feszültség-többlettel teli gyerekeket mozgás és sport által úgy lazítsam fel, hogy közben motiváljam is őket, lehetőséget adva nekik arra, hogy sikerélményekben részesüljenek.

Nekiláttam gyarapítani az otthon sporteszközeit. Volt már egy kisebb aszfaltpályánk, majd lettek sílécek, kerékpárok, asztalitenisz-terem, újabban pedig már boks- és konditermünk is van. Beindult és mai napig

tart nálunk az aktív sportélet szép eredményekkel, sikerekkel, amelyek egyúttal gyógyítólag is hatnak a sérült gyereklelkekre.

Otthonunk az elsők között, már 2006-ban átalakult családi típusúra. Jelenleg három önálló csoporttal működünk, saját gazdasági rendszerrel, amelybe öt nevelő és csoportokként maximum tíz gyerek tartozik. Természetes, hogy van központi nevelési irányelv, viszont a csoportok saját önrendelkezési lehetőségekkel is bírnak. Ebben mutatkozik meg valójában a nevelők kreatív, de akár a passzív hozzáállása is.

■ **Ha jó az értesülesem, létezik egy olyan közigazgatási törekvés, amely szerint az olyan intézményeket, mint a tiétek is, meg kellene szüntetni, és a gyerekeket hivatásos nevelőszülőkhöz kéne adni. Igaz ez?**

■ Igen, volt ilyen irányelv, de a gyakorlat sajnos mást mutat. Évtizedek óta telt házzal működünk, egyre több gyerek érkezik hozzánk, ezért a mi intézményünkhöz is tartozik egy hi-

vatásos szülői csoport, akiknek a tevékenysége engedélyhez kötött. Az elgondolás jó volt, csak a kivitelezés akadozik, amit az is bizonyít, hogy nem egy gyereket adnak vissza e vállalkozók, vagy – ami még szomorúbb – a gyerekek maguk kéri, hogy jöhessenek vissza hozzánk. A tények azt mutatják, hogy a profi szülők nincsenek kellőképpen felkészítve a feladatra. Túlnyomó többségük (százalékot hadd ne mondjak) az anyagi oldalát nézi a dolognak, és csak a kisebbik hányadának célja e gyerekeken való segítség. A hozzájuk kerülők ezt érzik és tudják is, ami nem lenne különösebb baj, csak a másodrendűségük érzetése – az édes szülők sajátjaikkal szembeni megkülönböztetett szeretetének a kinyilvánítása az, amit szinte lehetetlen titokban tartani – a nagy próbatétel. Ilyet az érintettek nem viselnek el, előbb-utóbb kitörnek, a nevelőszülők nem bírnak velük, végül sok huzavona után lemondanak róluk. Egy újabb pofon az élettől, mi pedig kezdhetünk velük mindent előlről.

■ **Nem fordul elő, hogy töletek is meg-megszöknék?**

■ Sajnos igen, de ez nem lehet végleges. Hiszen a frissen hozzánk kerültek többsége iskolakerülő volt, kukáztak, loptak, cigiztek, alkoholt ittak... (élvezték a „szabad” életet), s nekünk e konfliktusforrásokat mind ki kell(ene) iktatnunk az életükből. Ebben vannak segítségünkre: az intézet pszichológusa, speciális pedagógus, a szociális dolgozók és az otthon személyzete is, akik nagyban hozzájárulnak gyerekeink formálásához. A nevelés minden formáját próbáljuk becsempészni a gyerekszívekbe, így a hitre való nevelést is. Volt és ma is van

egy nevelőnő, aki e felé irányítja az érdeklődőket, és jó kapcsolatokat ápol a helyi lelkészekkel. Sok gyerekünk volt elsőáldozó, istentiszteletre járó, a vakáció alatt pedig ilyen jellegű nyári táborok résztvevője. Sajnos egyre nehezebb a vallásos hitre nevelés, és mind kevesebb gyereket tudunk ezen az úton elindítani. Csoda ez egyáltalán, hiszen egy ideális csoport létrehozása is roppant nagy erőfeszítést kíván.

■ **Ahogy hallgatlak, önkéntelenül felmerül bennem, hogy minden rá-tok bízott gyerek sorsa külön esettanulmányt érdemelne.**

■ Ilyesmi számunkra tilos, illetve csak belső használatra írunk feljegyzéseket. Kívülre nyilatkozni viszont csak általánosságokban megengedett. Hogy miért természetes e gyerekek között a rengeteg konfliktus, veszekedés, az egymás iránti gyűlölet, gondolkodás, elég, ha azt mondom, a hozzánk érkezők többsége eleve személyiségzavarokkal küszködik. Mert általában olyan környezetből jönnek, ahol szinte napirenden voltak tanúi vagy átéltői az aszociális viselkedés különböző formáinak, mint az agresszivitás, válás, testi erőszak, nemi erőszak, testi vagy lelki kínzás, betörés, lopás, éhezés, sőt még gyilkosság is. Nehéz őket beilleszteni a normál közösségbe, hisz teljesen más normák szerint éltek, amelyeket makacsul magukban is hordják – túlélési eszközként használják őket. E gyerekeknek a lényét úgy kell megértenünk, mintha ők a pozitív érzelmek legalacsonyabb szintjén lennének. Hirtelen megváltoztatni nem tudjuk őket, de tudtukra tudjuk adni, hogy mi olyannak fogadjuk el őket, amilyenek, ugyanakkor éreztetjük velük, hogy segíteni aka-

runk nekik, s ehhez vannak bizonyos elvárásaink. Az elfogadás nem azt jelenti, hogy mindent jóváhagyok és megengedek, hanem megkeresem, az adott személyben mi a jó, és milyen lehetőségek rejlenek benne a pozitív fejlődésre. Ha már megtaláltam a bensőjében rejlő jót, akkor megmutatom neki (nem kényszerítem rá) azt az utat, amelyen elindulhat és megtapasztalhatja a különbséget. Ha tetszik neki, akkor tovább halad rajta, és segítem őt a kellemes, sikeres, biztató események felé. Ha nem tetszik neki, vagy ha visszacsúszik, akkor újra megpróbálom egy másik lehetőség felé terelgetni mindaddig, amíg valami kis pozitív eredményt nem érek el nála. Soha nem adom fel. Fontos, hogy e gyerekeket fokozatosan beillesztjük az otthonon kívüli közösségekbe is, hogy valamiképpen szocializálódjanak (tánc, sport, rajz, klubok stb.), tudjanak bizonyítani, és főleg tudják legyőzni a kisebbrendűségi beidegzettségüket.

Mint már említettem, ez a pálya nagyon nehéz, itt nem a nagy szakmai címek számítanak, a „gyerekeket szerető”, a mindent elintézőni tudó ember se megy sokra, sem a keménykezű, majd én megmutatom, ki az igazi pedagógus típusok. Itt többnyire a magasabb EQ-val rendelkező nevelők érvényesülnek. Fontos, hogy közben tudják tartani az indulataikat, motiválni tudják a rájuk bízott gyerekeket és önmagukat is persze. Nagy az önkontroljuk, az integritásuk, türelmük és képesek a legnagyobb empátiára.

■ **Ha jól tudom, nálatok 18 éves koráig, illetve addig maradhat egy-egy gyerek, fiatal, amíg be nem fejezi a tanulmányait. Nyomon tudod (tudjátok) követni a további sorsukat?**

■ Személy szerint nagyon szívesen találkozom és követem is volt gyerekeim életútját. Magamban három csoportba sorolom őket. Az elsőbe azokat, akik helytállnak, dolgoznak, családot alapítanak és igyekeznek fenntartani szolid életkörülményeiket. Vannak, akik nagyon nehezen, foggal-körömmel küzdenek, kapaszkodnak a létrán, és nem szeretnének leesni. Harmadik kategóriába pedig azokat, akik sajnos lecsúsztak és az utcán élnek. Elesettségük nem csak a mi kudarcunk, de engem bánt. Nagyon jó érzés, ha találkozom bármelyik csoportba tartozóval, egyik sem kerül ki, odajönnek hozzám, és egy jót beszélgetünk. Aki megérdemli, azt megdicsérem, a sajnálatra méltókat biztatom, hogy próbáljanak meg helytállni e nehéz időkben is.

Egyik fölöttébb kedves emlékem – csak példaként mondom el, nem dicsekvésként –, hogy az egyik volt neveltem, miután kitanulta az általa választott szakmát, dolgozott és egy kis pénzt sikerült összegyűjtenie, nő-sülése előtt – mivel szülei nem voltak –, minket kért fel a feleségemmel, hogy képviseljük őt az esküvőjén és adjunk áldást a házasságára. Mai napig boldogan él a családjával. Úgyes szakember hírében állt, így egyszer én is meghívtam őt kisebb munkák elvégzésére az otthonomba. Eljött, megcsinálta, de amikor ki akartam fizetni a munkadíját, azt mondta: Marian bácsi, maga nem tartozik nekem semmivel, én viszont magának sokkal, hiszen apám helyett apám volt, és mindazt, amit elértem, önnek köszönhetem.

■ **Nem túlzás tehát, ha azt mondom, a nevelés Mont Blancjára sikerült följutnod, de hogy kerülhetett sor erre a valóságban is?**

■ A sportéletem nagyon változatos volt és az is maradt. A mai napig regisztrált játékos vagyok, igaz, hogy csak asztali teniszben, de a kiegészítő sportokat amatőr szinten folyamatosan űzöm. Labdarúgással kezdtem a szülőfalumban Nánán, aztán Muzslán folytattam, amikor a község csapata az érsekújvári járás legmagasabb osztályában játszott. Nem voltam nagy labdazsonglőr, se gyors játékos, de jó volt a teherbírásom, és a labdaátadásaimból sok gól született. Szerettem edzeni, és szívósságomat még növeltem is az akkor divatba jött hosszú távgyaloglással (15, 30, 50 kilométeren). Amikor 35 éves koromban

abba hagytam a labdakergetést, hirtelen nagy ürességet éreztem, ráadásul a sportéletem elkényelmesedése súlyfölsőleget okozott. Ekkor Jolcsik Péter barátommal, akivel már régebben ismertük egymást a sport terén, megalkítottuk a természetjárók klubját. Először csak gyerekekkel, ő a szakintézetből hozta, én meg az otthonból vittem magammal őket, és együtt szeretettük meg velük a természet szépségeit. Már annyira belemerültünk a barangolásba és a hegymászásba is, hogy Péterrel bejelentkeztünk a Szlovákiai Magashegyi Turisztikai Szövetség Klubjába. Először csodálkoztak rajtunk a törzstagok, hogy az ilyen síkvidéki magyar fickók, mint mi, vajon mit keresünk közöttük, de aztán igen megszerettek bennünket, mert a kitűzött magashegyi célokat (tárai csúcok) igen jó rátermettséggel, hozzáértéssel és könnyed kitartással abszolváztuk, néha igazán kemény viszontagságok között is. Itt hallottunk először amatőr beszámolót külföldi magashegyi túrákról. Megtetszett, de amúgy is szerettük a kihívásokat, és belevágtunk mindjárt a közepébe. 1997 őszén bejelentkeztünk egy magashegyi turisztikai iroda listájára, amely a francia Alpokba szervezett utat, amelynek céljai közt a Mont Blanc megmászása is szerepelt. 1998 májusában megkaptuk az engedélyt, beszereztük a megfelelő felszerelést, testileg-lelkileg felkészültünk, és július 12-én, nagyon nehéz viszonyok közepette feljutottunk Európa legmagasabb csúcsára.

■ **Milyen elismerésben részesültetek érte, vagy egyáltalán a teljesítményeitekért?**

■ Mivel mi nem versenyjelleggel műveljük e sportot, nem törekedtünk más magasabb csúcok meghódítására, érmeik szerzésére sem, inkább igyekeztünk minél szebb tájakat felkeresni, élvezni a természet csodáit, és megtapasztalni, milyenek a nagy kihívások, így jutalmunk a megemelkedő adrenalin szint lett, mert mégiscsak a Dolomitok vagy az osztrák Alpok 3-4 ezer méter magas csúcsai között mozogtunk. Megtapsztaltuk, a magasabb hegyek meghódítására, veszélyes terepen való mozgásra, mindenek előtt jó felszerelésre és jó kondícióra van szükség.

■ **Egyes pszichológusok szerint első sorban „finoman összehangolt mozgásokra és nagyon jól fejlett térérzékelésre”, nemcsak a hegymászásban,**

hanem minden sportágban szükség van.

■ Ez igaz, mert lehet jó felszerelés és jó kondíció, ha fejben nem vagy ott és a természet istene vagy a szerencse elpártol tőled, akkor biztos kudarcnak vagy kitéve. Nekem egyelőre mindez megadatott, de bizony nem egyszer voltam válságos helyzetben. Itt szeretném megköszönni feleségemnek, Borbálának, fiaimnak, Kornélnak és Arnoldnak, hogy kiálltak mellettem és lelkileg ott voltak velem az útjaimon, így fejben tisztán láthatam minden lépésemet. Szüleimtől erre megfelelő géneket örököltem, de amiért külön köszönet illeti meg őket, az, hogy kitartásra neveltek, aminek ugyancsak nagy hasznát vehettem az egész életem során.

Az elért sporteredményeimért, a sok-sok száz megtett kilométerért, a hegymászásért, a jeges vízű Dunában való úzásért (ezt is megcselekszem minden évben), mint említettem, elismerést, oklevelet, érmeket nem várok el, mert hisz ezek a nem szokott sporttevékenységek a saját testi és lelki egyéniségem formálására szolgálnak. Az viszont nagyon jólesik, ha ismerőseim, még inkább a teljesen ismeretlenek megszólítanak, és elismerésüket fejezik ki a különös sportéletem iránt.

Mint pedagógus, a sportteljesítményeim által nagyon jól tudom motiválni a sérült gyerekeket a kitartásra, a becsületes küzdelemre, az egészséges életmódra, de neveltem velük őket a kudarc és a sikertelenség ésszerű elviselésére is. Mai napig együtt rúgom velük a labdát az udvaron, túrázom, és esténként még futni is eljárom velük a Duna-parton. Egy esti futás alkalmával utolsónak érkeztem be az otthonba. A 17-18 éves sráccokkal bizony már nemigen vehetem fel a versenyt, viszont szokásunk az egymás közötti élcelődés. Ekkor az egyik fiú megkérdezte: „Mi van, Marian bácsi, nem kapott vacsorát?” A másik meg erre: „Kíváncsi lennék rád, ha 55 éves leszel, egyáltalán bírsz-e majd járni, nem pedig kilométereket lefutni.” Az igazat megvallva, mindkettőjük megjegyzésének szívből örültem, mert közben egyikük arcán a sikerélmény mámorát láttam felvillanni, a másikén pedig a tiszteletet és az elismerést az idősebb nemzedék iránt. Ez a jelenet is felért egy kitüntetéssel, mert a legilletékesebbek adományoztak meg velem.